

ԾՈՎԻ ՎՐԱՅ

Հայելանման ծովը՝ մեղմ, հանդարտ ծփում էր ափերին։ Մեր նաւակը սլանում էր առաջ, արևի շողերով ողողուած ջրերի մակերևոյթի վրայ ու առանց երերումի, առանց դանդաղելու— միակերպ ու միաբնութաց։ Մենք նամբորդներս՝ ուրախ տրամադրութեամբ, նայում ենք հիասքանչ ծովի անսահման հորիզոնին, որի հետ խառնուած՝ արևի վառ շողերը, մի առանձին տեսք են տալիս ջրերին, ուր մարդու հայեացքը շաղւում է, շփոթւում, չգիտէ— ի՞նչի նմանութիւն տալ այդ տեսարանին, կարծես՝ ծովը ժպտում է, ծիծաղում, մենք նոյնպէս ժպտաղէմ հիանում ենք՝ այդ ֆանտաստիկ տեսարաններով...

Մենք ամենքս մեր առանձին խոհերն ունենք, մեր փափաղը, մեր իղձը, մեր վառ տենչը և մեզ կիանք տուող— յոյսը...

Երկինքը պարզ է ու յստակ, որպէս ծով. երկուսն էլ համապատկեր են միմեանց, երկուսն էլ՝ կապուտակ, երկուսն էլ՝ հայելու նման։ Երկնքում փայլում է— արևը, ծովի վրայ, ջրերի հետ խառնուած, նրա շողերը... Երկնքը նայում ես, և ասես թէ՛ երկնակամարն ու ծովը՝ զրկւում են, միանում իրար...

Երկու նաւաստի իրանց յաղթ բազուկներով թիավարում են և մեր նաւակը՝ թեթևակի վար ու վեր անելով՝ հանդարտ սահում է առաջ. նրա առագ ընթացքը փրփուր է առաջացնում ջրի երեսին և սպիտակ-փայլուն հետք թողնում իր ետևից։

Մովափը դեռ հեռու է...

—Շատ ժամանակ է, որ դուք ծովային աշխատանքով էք պարապած. հարցրի ես նաւորդներից մէկին, որի նիհար ու դու-
նատ դէմքի բորի գծերը արտայայտում էին նրա ինչպէս լինելը:
Նա՝ իր արագաշարժ աչքերը ինձ ուղղելով, պատասխանեց.

—Շատ չէ՛, քսան երկու տարի...

Ես զարմայայ, որ այդ մարդը ծովի վրայ այդքան ապրել
է, որտեղ ամեն բոպէ, ամեն վալրկեան մահ է սպառնում...
և էլի, նա ասում է.—Շատ չէ՞: Ես հարցրի.

—Ի՞նչու էք թողնում անդ դորժը, այստեղ ամեն վալր-
կեան մահը պատրաստ է, և դուք կարող էք վնասուել...

Նա ժպտաց ինձ վերայ.

—Իսկ ի՞նչով ապրենք... հարց տուեց ինձ.—Ի՞նչով պահ-
պանենք մեր գոյութիւնը...

—Սխտեղ միշտ վտանգ կայ. նկատեցի ես:

—Հողի վրայ էլ վտանգ կայ. սկսեց նա—այնտեղ էլ մահ
կայ, այնտեղ էլ ծովի ալիքների նման կատաղածներ ու փրփր-
րածներ կան... Ի՞նչու չէք թողնում հողը... Ձեր հայրը ուրտեղ
է մահացել. հարցրեց ինձ:

Ես շփոթուեցի այս անակնկալ հարցից. և վայրկեանկան
լուութիւնից լետոյ պատասխանեցի յաղթուած ծայրով.

—Մեր տանը.

—Ի՞նչի մէջ...

—Անկողնի մէջ.

—Իմ հայրն էլ՝ սուղուել է այս ծովի տակը. ես էլ պէտք է
զնամ սրա խորքը... մեր մահը՝ ջրի մէջ է լինում, մեր գերեզմանը
ջուրն է... Իսկ ձերը, պարոն, ձեր հօր նման անկողնի մէջ կը-
լինի. ձեր գերեզմանը նեղ-ծածկուած հողէ փոսն է. դուք
այնտեղ էք հանգստանում ու լաւիտեան ննջում. իսկ մենք՝
հանգստանում ենք լայն ու արծակ ծովի յատակում... Մահից
ոչ ոք չէ կարող խուսափել. մահը ամեն տեղ մահ է, անխու-
սափելի ու դաժան... Ի հարկէ բոլոր ծովի աշխատաւորներս
այստեղ չենք մեռնում...

Նա լուեց. ես նոյնպէս լուռ էի:

Նրանք՝ թիավարելով առաջ էին քշում նաւակը. ծովը

Ժվեում էր հսկայի օրօրով. մեր կոկիկ, սիրուն նաւակը տարւում է առաջ:

Ծովափը մօտ էր:

* *

Յանկարծ ծովը տնջաց, ասեա նաւակը մեծ բեռ էր նրա մէջքին. նա յօրանչեց և հառաչեց, ուռցրեց կուրծքը, և նրանից վիժեցին ուռուցիկ լեղկեղուկ ալիքներ, որոնք զարկուեցին իրար, մռնչացին, յուզուեցին ու թափ առան թռան վեր—
Խնչ որ նպատակով... դարձեալ գլորուեցին ցած, փշրուեցին, ցիր ու ցան եղան... ընկան գիրկը խռովայովդ՝ մրմռացող—
մայր ծովի, և էլի շփուեցին իրար, կատաղեցին ու թափ առան...

Մեր նաւակը, որպէս տաշեղ՝ թրթռաց, տարուբերուեց ու երերալով կամաց-կամաց-անցաւ առաջ...

Ճամբորդներս գունատուեցինք և համարեա կիսամեռ, սկսեցինք փրկութիւն մընչալ...

Ջարհուրանքի սոսկում էր այն, որ բոպէական տիրեց բոլորիս:

Հրէշաւոր՝ ալլանդակ, ուռած ալիքները մէկ-մէկու ետեւից՝ դալիս էին ու դալիս... հրում էին նաւակին. նաւակը թպրտալով՝ մերթ սողում էր կնճռոտ ու երկունքով բռնուած ծովի երեսով, մերթ բարձր ու ցած անում, շեղում և վերստին ուղղում ընթացքը: Նաւաստիները ամեն հիգ զործ են դնում, նաւակի ղեկը ուղիղ պահել, և շուտ բազուկներով՝ անընդհատ թիաւարում են, թիաւարում...:

Ծովը աւելի աղմկայով է դառնում, ալիքները՝ աւելի կատաղի ու սպառնալի:

Բոլորի իղձերը, փափաղներն ու սպասելիքները խորտակուեց, մնաց յօսի միայն մի բարակ, նսեմ շողշողացող նշույլ. նա, ինչպէս ծմերային արևի վերջալոյսի գունատ շողը՝ դեռ կենդանի էր, դեռ փալում էր բոլորի համար:

Մի վայրկեանում կարող է մեռնել իղձը, փափաղը, ձրգտումը և ամեն ինչ... բայց ո՛չ—յոյսը մեռնում է այն ժամաշակ, երբ յուսացածն է մեռնում կամ յուսացածը չի իրագործ-

ւում. յոյսը՝ հանգստութիւն է տալիս. յոյսը՝ կեանք է տալիս...
Ես ամեն ինչ թաղեցի իմ սրտի խորքում, իսկ յոյսս մը-
նաց անընկճելի և չուզեց գերեզման մտնել... այլ սպասում,
համբերում էր...

Մահի ահաւոր երկիւղը դալարւում էր մեր բոլորիս կրծ-
քերի տակ:

Երկունքով բռնուած ամուլ ծովը, շարունակում էր աղ-
մկալով փոթորկուել և ինչպէս մի հսկայ դազան, որ սովոր է
անյազարար իր կրքերին խաղալիք ու զուարճալիք դարձնել-ճան-
կերն ընկած գոհին, այնպէս էլ ծովը իր քմահաճոյքներին էր
ժառայեցնում մեր նաւակը և միշի կիսամեռ ճամբորդներին:

Ալիքները զարկում, խփում էին իրար ու մռնչում կատա-
ղաբար, որպէս մենամարտող վիշապներ, հրում էին նաւակին և
խորտակելու չափ թեքում ու ծռում:

Մըրիկը աւերում էր ծովի երեսը...

Նաւակը ալիքների գրոհի առաջ՝ փախչում էր և տարւում
խելագար թափով, ինչպէս փետուրը ուժեղ քամու առաջ:

Նաւավարները իրանց վարժ հմտութեամբ՝ թիավարե-
լով ուղղում էին ընթացքը, ուռած ալիքները քամակից գրոհ
էին տալիս և ասես քրքշում էին աւերումը, հեզնում էին մեր
երկիւղը ու լեղիեղուտ օղակներով շարան-շարան գալիս էին ու
գալիս...

Ծովափը մօտ էր, բայց երկիւղը, զարհուրանքն ու սոս-
կումը դեռ մեծ էր...

Յանկարժ անսպասելի, հսկայական լափուկ, մեր նաւակը
շարտեց հեռով...

Մենք աղատուեցինք... զարհուրանքի ու սոսկալի բոպէները
մեռան...

Յոյսերի մի նոր արշալոյս ժագեց բոլորիս համար...

Սակայն ծովը, այդ դարաւոր հրէշը դեռ շարունակում էր
փոթորկուել, մռնչալ, տնջալ ու անվերջ տնջալ...

Նիհար նաւավարը մօտեցաւ ինձ և բռնեց թեքիցս...

— Բարեկամ, ասաց նա— դուք հօ տեսա՞ք այս փոթորիկը...

այսպիսիները շատ ենք տեսել և շատերին ճանապարհ դրել... Ասացէք խնդրեմ, մի՞թէ աշխարհը մի ծով չէ՞. մերթ՝ աղմկալուրդ, մերթ՝ կատաղի... Աշխարհ, ծով... Միևնոյն է, երկուսն էլ նման են... Աշխարհ, որտեղ նոյնպէս՝ փոթորիկներ, մրրիկներն ու հողմերը անպակաս են... կատաղի ալիքները, խենթութեան արգանդից վիժած յուղմունքներն ու կրքերը, իրանց անուղղելի քմահաճոյքներով լի են, բարեկամ:

Նա թեւքս բաց թողնելով՝ շարունակեց նոյն յաղթական ծայրով.

— Մի՞թէ կեանքը մի նաւակ չէ՞... Փոթորիկների, հողմների, ուռած ալիքների առաջ՝ դողդողացող մի նաւակ, որին տմեն կերպ աշխատում են կլանել յուղուած ալիքները՝ իջեցնել անյագուրդ ծովի արգանդը... և իրանց զզուելի քմահաճոյքներին ստորուկ ու խաղալիք դարձնել... Կեանք-նաւակը, այդ հալածանքի, ճնշման ու գերի—նաւակը:

Եւ մի՞թէ մարդը մի նաւավար չէ՞... որ ամեն կերպ պէտք է աշխատի նաւակի ղէկը ուղիղ պահել և գերմարդկային ճիգեր գործ դնել, նաւակը հողմերից ազատելու համար...

— Բայց վա՛յ այն նաւավարին, որ արհամարհում է այդ բոլորը և ուշադրութիւն չի դարձնում սպառնացող վտանգին, որը կարող է իրան և իր ձեռնած առաջաստներով նաւակը իջեցնել ծովի անդունդը...

Նա թողեց և հեռացաւ:

Ես զարմացած նայում էի նրա ետեւից:

Ս. ՐՕՖՖՕՐ